

**Aynur
Turan**

Ədəbiyyat həyat fəlsəfəsinin, ilahi və insani duyğuların cəmləşdiyi məkandır. İnsan özünün, dünya və ilahi varlığın dərkinə burada anlayır. Ədəbiyyat sahilsiz, sərhədsiz elmdir. Onun dərinliyinə varlıqca əzəmətinə dərk edirik. Hər kəsi öz ağuşuna alaraq, çox az adamı buradan kamil çıxarır. Bədii aləm insan ömrünü uzadan, sağlam edən ilahi nemətdir. Bədii ədəbiyyatla tanış olma-yan, oxuyub sevməyən insan kasıb və məğlubdur. O ürekdən gələn elmdir. Ürəklə qidalanır və oradan bulaq kimi süzülür. Bədii aləm ürəklə yaşayır, dayanması ilə də sona yetir. Küləyin səsinə, suyun şırıltısını, ildırımın çaxmasını və s. təbiət gözəlliklərini bizə sevdiren ədəbiyyatdır.

Şairlik bir başqa aləmdir. Sonu bilinməyən ümmandır. Daxilində böyük söz xəzinəsi olan insandır. Şairlərə ilahidən bir qüvvə verilir. Bu qüvvə onlara ilham, həvəs verərək ümidlər yaradır. Şair olmaq asan deyil. Bu sənət böyük sənətdir. Şairi böyük bir rəssama bənzədirəm. Rəssam hansısa bir gözəlliyi görür və onu cansız təsvir edir. Şair gözəlliyi görür və onu sözlə canlandırır. Gözlə görünən gözəllik daha ifadəli olur, daha cəlbedici xarakter daşıyır. Çünki onu bir şair canlandırır. Şair düşünür və bunu qələmə alır.

Poeziya insanı, təbiəti, aləmi insana sevdiren ədəbiyyatın tərkib hissəsidir. Bu sevgi hardan qaynaqlanır? Poeziya öz qüdrətini torpaqdan, ətrafdan alır, yoxsa bu sadəcə ruhun gözəlliyimi? Bu suallar hələ də mübahizə obyektidir. Danılmaz həqiqətdir ki, dağlar, qayalar, çaylar və s. təbiət gözəllikləri poeziyanın yaranma mənbəyidir. Bunlar şairə ilham verir. Suyun səsi, güllərin xoş ətri, dağların uca zirvəsi, ən əsası isə vətənə sevgi, insana, torpağa sevgi, yurda bağlılıq və s. kimi duyğular insanı yazmağa səsləyir.

Ömrü poeziyasının ömrü qədər olan şairlərdən biri də Nazim Hikmətdir. Adı XX əsr Türk poeziyasının görkəmli simaları sırasında Nazim Hikmət adı hörmətlə çəkilən həyatının yetmiş ildən artıq bir dövrü ərzində mənalı yaradıcılıq yolu keçərək, xalqın bədii söz xəzinəsinə dəyərli töhfələr verib. Şairin saysız kitablarında toplanmış əsərlərinin əsas leytmotivini vətənə bağlılıq, milli oyanış və azadlıq uğrunda mübarizənin təənnümü, insana sevgi və məhəbbətin təənnümü təşkil edir. Humanizm ideyalarının cərgisi olan Nazim lirikasına xas olan cəhətlərdən biri də bəşəriyyətin gələcək taleyi üçün dərin narahatlıq və məsuliyyət hissidir. Onun poeziyası orijinal obrazlılıq tərz, üslub xüsusiyyətləri və poetik axıcılığı ilə oxucuların rəğbətini qazanıb.

Həyatı

Nazim Hikmət 1902-ci il yanvar ayının 15-də zadəgan ailəsində anadan olmuşdur. 1918-ci ildə İstanbulda Hərbi Dənizçilik məktəbinə daxil olmuş, Türkiyənin xarici müdaxiləçiləri tərəfindən işğal əleyhinə şeir yazdığı üçün 1919-cu ildə oradan xaric edilmişdir. “Sərvliklərdə” adlı ilk şeiri 1918-ci ildə “Yeni məcmuə” jurnalında dərc olunmuşdur. 1920-ci ildə o, işğal olmuş İstanbuldan milli azadlıq uğrunda vuruşan Anadoluya getmişdir. 1921-ci ildə Sovet Rusiyasına gəlmiş, 1922–1924-cü illərdə Moskvada Şərq Zəhmətkeşlərinin Kommunist Universitetində oxumuşdur.

1924-cü ildə Türkiyəyə qayıtmış, inqilabi “Oraq-çəkcik” qəze-

nistiya əsasında azad edilmişdir. Sonralar şair demək olar ki, hər yeni kitabın nəşrindən sonra həbsə məhkum olunmuşdur.

1935-ci ildə yazdığı “Taranta Babuya məktublar” poemasında, 1936-cı ildə qələmə aldığı “Alman faşizmi və irqçiləri” publisistik əsərlərində faşizm və onun Türkiyədəki tərəfdarları ifşa olunur. 1936-cı ildə şairin Türkiyədə sağlığında son kitabı – “Şeyx Bədrəddinin dastanı” çapdan çıxmışdır. 1938-ci ildə sübut olunmamış ittiham əsasında 28 il 4 ay həbs cəzasına məhkum edilən Nazim Hikmət məşhur “İnsan mənzərələri” epopeyasını, “Həbsxanadan məktublar” silsiləsini, “Məhəbbət əfsanəsi”, “Yusif

Heyətinin üzvü olmuşdur.

Nazim Hikmət Azərbaycan xalqının və ədəbiyyatının yaxın dostu idi. O, dəfələrlə Bakıya gəlmiş, Azərbaycan şair və yazıçılarının bir çoxu ilə şəxsən dost olmuş, onlarla yaradıcılıq əlaqəsi saxlamışdır. Azərbaycana həsr olunmuş şeirləri, Azərbaycan mədəniyyətinə dair məqalə və xatirələri vardır. Əsərləri Azərbaycanda döndə-döndə nəşr olunmuş, pyesləri tamaşaya qoyulmuşdur. Bəstəkar A.Məlikov şairin “Məhəbbət əfsanəsi” pyesi əsasında eyniadlı balet yazmış, Azərbaycanın digər bəstəkarları şeirlərinə romanslar bəstələmişlər. R.Babayev “Kəllə” pyesinə illüstrasiyalar çəkmiş, M.Rzayeva

keçmiş Nazim Hikmət insan dünyasının zənginliyini, duyğular aləminin zənginliklərini, həyatın mürəkkəbliyini, dünyanın təzadlarını bütün dolğunluqla əks etdirə bilən və türk şeiri tarixində əbədiyaşar qalacaq bir sənətkar kimi ucalmaqdadır.

Ustad Nazim Hikmətin təqdim olunan kitabda toplanmış əsərlərində bir ölkə, bir xalq nəfəs alır. Bu həbsxanalı, bu qürbətin, həsrətli həyat şeirlərində yer üzünün hər bir adamının sevinci, kədəri, arzusu, ümidi var. Nazim Hikmətin

Şeirinin yaddaşında yalnız bir xalqın yox, bütün insanlığın ağırlı-acılı tarixi yaşayır.

Kitabda tanınmış dramaturqun Azərbaycaneatr səhnəsində dəfələrlə tamaşaya qoyulmuş bir sıra pyesləri də daxil edilmişdir.

Ən gözəl dəniz hələ gedilmə-

Sevgidən söz toxuyan Nazim Hikmət

miş olanıdır,

Ən gözəl çocuk hələ böyümədi.
Ən gözəl günlərimiz hələ yaşamadıqlarımız.

Və sən söyləmək istədiyim ən gözəl söz

Hələ söyləməmiş olduğumdur...

Görkəmli şair Nazim Hikmətin yaradıcılığı Azərbaycanla sıx bağlıdır. Azərbaycan xalqı, ziyalıları, şair və yazıçıları Nazim Hikmət kimi tanınmış ədibin simasına münasibətdə kommunist təbliğatının daşıyıcısına deyil, uzun illər boyu siyasi-ideoloji sərhədlərin ayırdığı Türkiyənin ətrini, dilini, ruhunu bizə gətirən bir böyük insana sevgisini anladır. Türkiyədə qadağan olunduğu illərdə rəsmi Sovet İttifaqının tərkibində olduğu üçün Azərbaycan da Nazimi sovet siyasi məqsədləri çərçivəsində qəbul edirdi... Həmin illərdə Nazim Türkiyənin, türklüyün, türk dilinin simvolu idi. Nazimin ölməz şeirlərindəki ayrılıq yangısı və qərubsən türk dilinin şirinliyi, cəlbediciliyi qandan, candan olan bir yaxınlığı özündə yaşadırdı.

O illərdə dünyanın əksər dillərində çap olunan pyesləri türk səhnəsindən başqa, dünyanın bir çox səhnələrini gəzirdi. “Dünyanı dolaşan bir Türkiyə şarkısı” (Əziz Nesin) kimi Nazim Hikmət Türkiyə - Vətən yangısını həyat sevinci ilə dolu misralarına hopdurmuşdu:

Mən bir cəviz ağacıyam, Gülhanə Parkında

Nə sən bunun fərqindəsən, nə də polis fərqində...

1950-ci illər Nazim Hikmətin əsərlərinin daha geniş repertuarını oxuculara təqdim etdi. “Azərbaycan” dərgisində, “Ədəbiyyat qəzeti”ndə dərc edilən yaradıcılıq materialları böyük maraq və sevgi ilə qarşılanırdı. Şairin “Seçilmiş əsərləri” ilk dəfə 1952 və daha sonra 1963-cü ildə nəşr edildi. 1957-ci ildə ikinci dəfə Bakıda olan Nazim Hikmətin yazıçı və şairlərə, tələbələrə görüşləri və bu görüşlərdə səsləndirdiyi şeirləri böyük sevgi ilə qarşılanır, şairin ədəbi həyatında da silinməz izlər qoyurdu...

(ardı gələn sayımızda)

tində, “Aydınlıq” jurnalında Lenin ideyalarını təənnüm edən əsərlərlə çıxış etmişdir. Həmin orqanlar bağlandıqdan sonra təqib olunan və 1925-ci ildə qiyabi surətdə 15 il həbsə məhkum edilən Nazim Hikmət 1927-ci ildə yəni gizli olaraq SSRİ-yə gəlmişdir. 1928-ci ildə Bakıda şairin “Günəşi içənlərin türküsü” adlı ilk şeirlər kitabı çapdan çıxmışdır. 1938-ci ildə yenidən Türkiyəyə qayıtdıqdan sonra həbs olunan Nazim Hikmət 8 ay həbsxanada yatmış və işdə heç bir dəlil-sübut olmadığına görə azad edilmişdir.

1929-cu ildə “835 sətir”, 1930-cu ildə “Baron-3”, 1930-cu ildə “1+1=1”, 1931-ci ildə “Səsinə itirmiş şəhər” kitablarındakı şeirlərdə xalqın ağır həyatı, inqilabi mübarizəyə çağırış öz əksini tapmışdır. 1924-cü ildə yazdığı “Cokonda və Şi-Ya – u” poeması, 1932-ci ildə yazdığı “Benerci özünü niyə öldürdü” mənzum romanı imperializmin müstəmləkə siyasətinə qarşı yönəlmişdir. Onun “Kəllə”, 1932-ci ildə “Bir ölü evi, yaxud mərhumun nələsi”, “Bayramın ilk günü”, 1935-ci ildə “Şöhrət və ya unudulan adam” pyeslərində kapitalizm quruluşu kəskin şəkildə ifşa edilmişdir. 1932-ci ildə türk kommunistlərini yekdil mübarizəyə səsləyən “Gecə gələn telegram” şer toplusuna görə 5 il həbs cəzasına məhkum olunmuşdur. Bir ildən sonra am-

ve Züleyxa” pyeslərini və s. əsərlərini həbsxanada yazmışdır. 1950-ci ildə müstəqqi dünya ictimaiyyətinin tələbi ilə Türkiyə hökuməti N.Hikməti azad etməyə məcbur olmuşdur.

1951-ci ildən ömrünün sonunadək ikinci vətəni sayılan SSRİ-də yaşayan və bu dövrdə 1952-ci ildə “Türkiyədə”, 1955-ci ildə “Qərib adam”, 1956-cı ildə “İvan İvanoviç vardı mı, yoxdum”, 1960-cı ildə “Domokl qılıncı” və s. pyeslərini, şer və poema, poeziyaya və dramaturgiyaya dair məqalələrini yazmışdır. SSRİ-də Nazim Hikmətin ssenariləri və əsərlərinin süjetləri əsasında kinofilmlər (“Bir məhəlləli iki oğlan”, “Sevda bulud”, “Yaşamaq gözəldir, qardaşım” “Məhəbbətim, kədər mənəm”) çəkilmişdir.

Novator şair olan Nazim Hikmət türk ədəbiyyatını yeni forma və müstəqqi məzmunla zənginləşdirmişdir. Onun poeziyasına kəskin publisistika ilə yanaşı dərin lirizm xasdır. Türk poeziyasına sərbəst şer vəznini Nazim Hikmət gətirmişdir. Yaradıcılığı müasir türk ədəbiyyatına güclü təsir göstərmişdir. Əsərləri dünyaya xalqlarının çoxunun dilinə tərcümə olunmuş, pyesləri bir sıra ölkələrdə tamaşaya qoyulmuşdur.

1951-ci ildə Ümumdünya Sülh Şurası Bürosunun və 1959-cu ildən sonra isə onun Rəyasət

şairin büstünü yaratmışdır. Azərbaycan ədəbiyyatşünasları şairin həyat və yaradıcılığına dair bir sıra sanballı əsərlər yazmışdır.

Nazim Hikmət 1963-cü ildə Moskvada vəfat etmişdir.

Yaradıcılığı

Nazim Hikmət, Türk şair, dramaturq, romançı və xatirə yazarıdır. Siyasi düşüncələri üzündən dəfələrlə həbs edilmiş və yetkin həyatının böyük hissəsini həbsdə, ya da sürgündə keçirmişdir.

Şeirləri əlildən çox dilə çevrilmiş, əsərləri bir çox mükafatlara layiq görülmüşdür. Türkiyədə sərbəst nəzmin ilk tətbiqçisi və çağdaş türk şeirinin ən önəmli simalarındandır. Adı 20-ci yüzilin ən sevilən şairləri arasında yer almaqdadır.

Şairin sərgidə yer alan kitablarından biri: Nazim Hikmət. Seçilmiş əsərləri Bakı: “Şərq-Qərb”, 2009, 520 səh. –dir.

Türk dünyası və XX əsr sünayə ədəbiyyatının ən böyük şairlərindən biri olan Nazim Hikmət, Türkiyə, Azərbaycan

Başqa türk və dünya xalqlarının poeziyasına misilsiz təsir göstərmişdir.

Siyasi əqidəsindən, aldanışlarından və xəyal qırıqlarından asılı olmayaraq, bəlkə də elə bütün bunlara görə mücadilələr və iztirablar, ümidlər və itkilər dolu tufanlı, qasırgalı bir ömür yolu